

УДК 340.12:1

Ю.М. ОБОРОТОВ,

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрІІ України, заслужений юрист України,
завідувач кафедри теорії держави і права
Національного університету «Одеська юридична академія»

НАДІЙНІСТЬ ПРАВА ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ЙОГО ІМУННОЇ ВЛАСТИВОСТІ

Анотація. У статті розглядаються загальнотеоретичні аспекти розвитку права як імунної системи. Доводиться, що за доби постмодерну у центр правового життя суспільства виходить суб'єкт права, що зумовлює необхідність перегляду усталених теоретичних конструкцій. Особливої ваги набувають постулати права як певні аксіоматичні начала, в яких знаходять своє відображення характеристики сучасного права: постулати праворозуміння, правового дуалізму, правового плюралізму, правової цілісності, правової забезпеченості і правової приналежності. Доводиться, що імунна властивість права зумовлює його особливості як особливої нормативної сфери належного, зумовлює єдність цієї нормативності з цінностями права і правовими цінностями.

Ключові слова: сучасне право, імунна властивість права, постулати права, надійність права.

Постановка проблеми. Право виступає як цивілізаційна константа, оскільки існує в самих різних цивілізаціях і культурах. Багато в чому це визначається тим, що право відповідає потребам розвитку людини від ситуації соціального хаосу до соціального порядку, створюючи умови для узгодження інтересів індивіда в межах соціальної цілісності, що якраз пов'язано з високим рівнем надійності права як найважливішої складової сучасної соціальної системи. При цьому використовуються такі концептуальні ідеї людського існування як збереження традиції, еквівалентності, інституціональна визначеність, владна забезпеченість права. Усе розмаїття правового життя культур і цивілізацій пронизане цими концептуальними ідеями, які в процесі соціального розвитку затверджуються і відтворюються як

принципи права в правовому менталітеті, правовому мисленні, правових нормативах і цінностях.

Характерно, що, незважаючи на зміни в правовому розвитку від доби премодерна (традиційного суспільства), через добу модерну (Нового часу), до доби постмодерну, право зберігає свої концептуальні особливості. Зокрема, принцип еквівалентності відплати (ваги як символ правосуддя), розмежування правового і морального мислення в усі епохи людського буття. Або принцип інституціональної визначеності, вираженої в існуванні суду, який зберігає свою стійкість і значимість, пройшовши через століття і покоління. Концептуальні підстави права отримують своє втілення в особливостях мови права і специфіці правового мислення. При цьому мова права і правове мислення є

визначальними факторами не тільки розвитку професійної правової культури як центру правової культури суспільства, але безпосередньо пов'язані з правовим менталітетом, правовими традиціями і правовими інститутами — цими засобами правової трансляції цивілізаційних підстав людської ідентичності та соціальної цілісності. Можна стверджувати, що правовий спадок суспільства, що включає різноманіття правових явищ, отримує своєрідність не стільки через використовувані джерела права, як це прийнято вважати, скільки виражена в сформованій системі правового транслявання, що включає мову права, правове мислення, правовий менталітет, правові традиції і правові інститути.

Викладення основного матеріалу. Конфліктне призначення права і його здатність забезпечувати цілісність людським спільнотам в різних цивілізаціях і культурах виводять до розгляду імунної властивості права.

Постановка питання про право як імунну систему суспільної організації пов'язана з ім'ям Нікласа Лумана, який, зокрема, відзначав, що «надійність, забезпечена правом, ґрунтується саме на тому, що комуціювання очікувань продовжує функціонувати і в разі суперечності, нехай навіть зі зрушенням по відношенню до нормального способу комунікації, з іншими параметрами приєднання». Звідси головне призначення права не в тому, щоб відбувалося якомога більше законних дій і якомога менше незаконних, або реалізовувався громадський порядок всупереч вільному розвитку людської волі. «Право має виконувати функцію імунної системи і призначене цьому» [1, с. 489-492].

Історія розвитку права дає яскраві приклади виконання правом свого імунного призначення. Так в Шестикнижжі Костянтина Арменопула (Кишинів, 1850) у статті «Про вид в будинок сусіда»

говориться: «Деякі з цікавих і заздрісних людей забороняють іншим будувати будинки, звідки можна дивитися в будинок сусідів. Однак сього і закони не забороняють, і за старими будинками не видно, щоб древні сему противилися: бо всі будинки стоять один проти іншого і жоден із стародавніх на це не досадував. Тому і ми не почитаємо за шкоду, щоб від одного будинку видно було в іншій, а хто вважає се за шкоду, той нехай затулить будинок свій, щоб всередину не було видно, решітками або загородити, або чим хоче, але іншому нехай не заважає будуватися, бо несправедливо, щоб хто-небудь затуляв свій будинок з причини шкоди іншого» [2, с. 162].

З тексту наведеної правової норми випливає її імунне призначення для міських поселень, яке виражається в наступному: 1) не допустити виникнення конфліктів при будівництві будинку шляхом збереження існуючого порядку речей в сфері будівництва; 2) нормативно-правовою підставою забезпечення стійкості при вирішенні питання про будівництво будинку є закони та звичаї предків; 3) здійснення права на домоволодіння і на будівництво будинку не може обмежувати права інших осіб, тобто встановлено недопущення зловживання правом.

Зв'язок надійності права з його імунною властивістю яскраво простежується в сучасному праві. Зауважимо, що сучасне право характеризується його приналежністю до ХХІ століття і пов'язане з нестійкістю догми права — свого головного надбання колишніх часів. Догма права стає плінною, що позначається не тільки на буденній і компетентній правосвідомості людей, але й підриває підстави професійної правосвідомості. Юристи втрачають стійку законодавчу базу для прийняття правових рішень і все більше спираються на імунні властивості права, покладаючись

на власну правову культуру і правовий досвід, запозичуючи матеріал для рішень в доктринальній сфері і сформованій юридичній практиці.

Для розвитку сучасного права актуальне питання про те, як зберегти надійність права в умовах різкого загострення протиріч у змісті самого права: право на несхожість (індивідуальність) і право на однаковість (соціальність). Справді, виявляється, що право доби модерну було націлене на утвердження соціальної однаковості, воно нівелювало індивідуальність. Між тим, право доби постмодерну прагне стверджувати індивідуальність, наполягаючи на неподібності як визначальній складовій соціального простору.

Сучасне індивідуалізоване суспільство задає високий рівень конфліктності буття, зумовлюючи посилення значення права як засобу вирішення конфліктів (конфліктне призначення права). При цьому установка права на персонального користувача призводить до того, що закон перестає сприйматися як сакральне начало, оскільки нормативне регулювання все частіше підміняється доцільністю і координацією. Деперсоналізація права доби модерну заміщається пошуками правової особистості доби постмодерну.

Минуле використання імунної властивості права перестає спонукати суб'єктів рахуватися зі своїм оточенням, обмежувати власні бажання. Справа в тому, що в умовах модерну ці вимоги права сприймалися як традиційні, звичайні і, по суті, не порушувалися. Не випадково проблема зловживання правом в колишні часи була екзотичною, вона не зачіпала різні сфери правової реальності. Постмодерн приніс з собою повсюдне поширення ігнорування індивідом іншого і тієї цілісності, до якої він належить. Звідси наростаюча кількість ситуацій зловживання правом і, одно-

часно, нормативних спроб їх регламентації в самих різних сферах правового регулювання, від галузі цивільного до кримінального права. У наш час комплекс правоутворюючих факторів набуває все нових обрисів, що визначається не тільки існуванням такого потужного чинника еволюції права як глобалізація, а й людською суб'єктивністю, де на рівні ментальності відбуваються динамічні процеси, що визначають сучасний ландшафт буття права і особливості його імунної властивості.

Можна констатувати, що класичне право було звернуто до нормативної суб'єктивності, характеризувалося стабільністю, самозвітністю, орієнтацією на непорушні принципи. У сучасному праві всі ці характеристики поставлені під сумнів, оскільки дають про себе знати: невизначеність і приблизність у здійсненні права; детериторізація суб'єкта як відображення глобалізації; атемпоралізація суб'єкта як фрагментація людського існування.

Розчинення особистості в різноманітних і незв'язаних шарах масової культури розхитує традиційні соціальні інститути, а фрагментарність і різноманітність існуючих цінностей підриває сформовану нормативність, в тому числі, правопорядок, призводить до втрати стійкої приналежності людини до певного способу життя, позначається на його ставленні до права. На тлі захопленості власним іміджем і своїм життям відбувається скорочення набору загальнозначущих норм і цінностей [3, с. 80], поширене не тільки незнання загальних начал культури, виражених у праві, а й стираються грані між нормою і патологією. Помітною стає відмова людини від тієї суб'єктності, яка представлена в концентрованому вигляді в праві європейської цивілізації. По суті, руйнується звична суб'єктивність як активне і відповідальне начало буття в нормативно

організованому суспільстві, а інституціональні структури вже не можуть погоджувати діаметрально розбіжні цілі та інтереси. Все це призводить до підриву імунної властивості права, його можливості бути сферою узгодження інтересів і системою подолання конфліктів. Можна констатувати, що сучасне життя створює великі складнощі на шляху правової соціалізації людини, її становлення як правової особистості, оскільки складається ситуація несприятливості права і відмова від руху до правової суб'єктності.

Сучасна людина перебуває як би в двох вимірах, що визначають її роздвоєння, з одного боку, вона живе в кордонах цивілізації, спрямованої до центрації, а, з іншого — в культурі, налаштованої на децентрацію. Між тим, ситуація, що деіндивідуалізація права не може бути перепорою для його використання як сфери персоналізації, навряд чи в сучасному суспільстві можлива поза правом. Тому традиційно визнаний пріоритет об'єктивного права над суб'єктивним втрачає сенс. Суб'єктивне право виводиться в центр правової реальності, відображаючи плюралістичну картину буття. Не випадково навіть уявлення про право (праворозуміння) починає виходити не з регулятивних його характеристик, а з координації дій суб'єктів і сфер їх соціального буття.

Як справедливо відмічено в юридичній літературі, ми тільки сьогодні наближаємося до того, що стало майже аксіомою дореволюційній юриспруденції, а саме, до розуміння того, що суб'єкт права, правова особистість є зовсім не правовою посередністю як якоюсь типовою фігурою, а індивідуальністю, правовою особистістю.

З проблемою змін в імунній системі права і висуненням суб'єктивного права в центр правової реальності пов'язані твердження про необхідність визнання

особливої форми буття права актуального права, що має свої специфічні джерела, сформованого особливими шляхами і особливими суб'єктами. Це актуальне право [4] розглядається як сукупність норм, створених громадянським суспільством і державою в сфері законодавчого регулювання при реалізації права та виконанні функцій конкретизації, адаптації та корекції законів, оновлення правової системи.

В сучасних умовах особливо важливо утвердження ідеї багатогранності суб'єкта права як правової особистості, яка містить в собі різноманітність правових зв'язків. Зауважимо, що уявлення про суб'єкта як певного начала всього правового, вихідну точку відліку всіх правових явищ і центру системи правових координат дозволяє подолати ту неспроможність механізму дії права, яка все більшою мірою помітна в зв'язку з високим рівнем індивідуалізації суспільства. По суті, індивідуалізоване суспільство — це виклик праву, яке має реагувати на цей виклик не тільки виведенням суб'єкта в центр правової системи, а й відповідною персоналізацією всіх компонентів правового буття, що відображається в його імунній властивості. У представленому ракурсі перспективним є розгорнення досліджень в рамках правової антропології, де здійснюється кореляція «образу права» і «образу людини» стосовно сучасного стану правової реальності [5, с. 232-233]. Кардинальні зміни «образу людини» доби постмодерну повинні відповідними новими положеннями підкріплювати «образ права», який традиційно виходить не тільки з здібності людини бути суб'єктом права, але з визнання права за іншими бути такими ж. Як видається, персоналізація права за доби постмодерну не тільки принципово змінює становище суб'єкта права у правовій системі, а й формує розгорнуту палітру

фарб, за допомогою яких може бути виписана індивідуалізація правового життя сучасного суспільства.

Незважаючи на загальнотеоретичний статус, будь-яка дефініція права, в першу чергу, розглядається в призмі її практичного використання. Зауважимо, що неминуче існування різноманіття визначень права, яке пов'язане з його багатолікістю, незвідністю до норм, відносин, ідей. Більш того, різноманітність визначень права зумовлено також його існуванням в інституціональному, загальносоціальному і філософському вимірах [6], коли вельми складно перекинути місток від права як нормативної системи до права як еталону свободи, справедливості, порядку. Однак, особливості розвитку людини, суспільства і держави постійно диктують цю необхідність розвитку дефініції права, тому неминучою є поява нових його характеристик і визначень.

Сьогодні, ще більш ніж у минулі роки, утвердилось уявлення про те, що недоцільною є постановка питання про вихід до єдиного визначення поняття права. Зауважимо, що навіть в радянській юриспруденції, коли визначення права мало бути єдино вірним і нав'язувалася вченим і практикам, насправді існували й використовувалися різні його дефініції.

Стрімкість змін у житті сучасного суспільства, все більша його індивідуалізація та глобалізація відображуються в кардинальних змінах правової реальності, що позначається на всьому використовуваному правовому інструментарії і професійній підготовці юристів. При цьому помітна не тільки зростаюча антропологізація і аксіологізація права, але і все більша його духовна спрямованість, що дисонує з усталеним протягом століть раціоналізмом і відокремленням правових нормативів від релігійних канонів. В призмі нової актуальності

набувають питання аксіоматичних начал (постулатів) права.

У сучасному філософському словнику постулат (лат. *postulatum* вимоги) визначається як стан, який служить підставою для здійснення змістовних міркувань і висновків. При цьому йдеться, що навряд чи допустимо ототожнення постулату з аксіомою, оскільки постулат передбачає меншу строгість і лінійність висновків, відсутність жорсткого слідування правилам логічної функції, що якраз дозволяє розрізнити сфери застосування аксіом (природно-наукове знання) і постулатів (соціогуманітарне знання). Показово, що наявність в системі знання постулатів характеризує її як досить розвинену з точки зору рефлексії над своєю логічною структурою та еволюцією [7, с. 787].

Помітно, що сучасна юриспруденція як система знань виробила свої аксіоматичні начала, які можуть бути представлені як постулати права. Думається, що постулати права не слід ототожнювати з принципами права, які як основоположні ідеї пронизують всю правову сферу.

Високий рівень формалізації правової сфери призвів до того, що визначальним постулатом постає праворозуміння, а побудова правової теорії (юриспруденції) часто здійснюється за допомогою аксіоматичного методу як роботи з формалізованою системою (системою права або правовою системою) [8, с. 107-114].

Серед найважливіших постулатів права, що забезпечують аксіоматичний характер правової сфери — постулат правового дуалізму, виражений в поділі права на природне і позитивне, об'єктивне і суб'єктивне, приватне і публічне, матеріальне і процесуальне.

Отримав визнання постулат, часто іменований правовим плюралізмом, виступаючий як наявність у правовому житті різноманітних джерел права. В системі соціального регулювання вико-

ристання терміну «джерела права» дає можливість, в першу чергу, відмежувати сферу права від інших сфер соціального життя, по-друге, дозволяє забезпечити різноманітність використовуваних в правовому житті суспільства джерел права, і, по-третє, виділити зв'язки, існуючі між джерелами права і вийти до системи джерел права.

У розвитку сучасних правових систем превалювання одного з джерел права у вигляді придушення інших джерел права (правовий монізм) не допускається. Характерна в цьому зв'язку практика радянської правової системи показала неспроможність такого підходу. Сьогодні законодавче (статутне) право з його основним джерелом — нормативно-правовим актом не тільки переживає серйозну кризу, але все більшою мірою включає в своє середовище використання прецедентного права, нормативних договорів, правових звичаїв, юридичної доктрини тощо. Особливо яскраво прояви постулату правового плюралізму виражено в затвердженні системи джерел права і їх ієрархії.

Інший значущий постулат пов'язаний з цілісністю правової системи і постає як постулат правової цілісності. Постулат правової цілісності фіксує два важливі моменти правового буття. По-перше, в соціумі за допомогою права досягається з'єднання в ціле певних спільностей людей, для яких правові нормативи і рішення виступають об'єднуючим фактором. У сучасному світі неможливо уявити існування суспільства як ціле поза правом і без права. По-друге, не можуть розглядатися як право навіть такі значущі його складові як правова норма, правовідносини, акти реалізації права тощо. Відомо, що навіть до догми права, при всьому її значенні для механізму дії права, не може бути зведене право. Постулат правової цілісності спрямований на визнання багатог-

ранності правового буття і незвідність права до однієї з його складових.

Постулат правової забезпеченості пов'язаний, по-перше, з легалізацією і легітимацією права; по-друге, з утвердженням строго визначеної послідовності дій (процедурою, процесом); і, по-третє, із застосуванням державного та іншого передбаченого примусу.

Нарешті, аксіоматичне значення для права має приналежність до певної правової сім'ї, що виражено за допомогою постулату правової приналежності. Питання про правову приналежності має принципове значення не тільки з точки зору історії розвитку певної правової системи, а й важливий для ефективного вирішення проблем правової політики, особливо в умовах процесів глобалізації міжнародного права і інтеграції національних правових систем. Вирішальне значення при визначенні приналежності правової системи до певної правової сім'ї мають ті чинники, які дають підставу констатувати таку приналежність. Систему цих складових іменують правовим стилем і в його зміст включають п'ять факторів: історичне походження і розвиток правової системи, пануюча доктрина права та її специфіка, специфічні правові інститути, джерела права та їх інтерпретація, особливості правової ідеології. Кожна національна правова система має свій стиль, однак у ньому є щось спільне, що дозволяє свідчити про правову приналежність даної правової системи до будь-якої правової сім'ї.

Таким чином, аксіоматичні начала права складають постулати праворозуміння, правового дуалізму, правового плюралізму, правової цілісності, правової забезпеченості і правової приналежності.

Розглядаючи процес розвитку права в різних культурах і цивілізаціях, можна виділити:

1) парадигми донаукового праворозуміння (міфологічне, теологічне), які існували в період, коли юриспруденція ще перебувала в стадії становлення і не існувала як самостійна область гуманітарного знання;

2) парадигми наукового праворозуміння, коли відбувся поділ сфер релігійного і світського, і коли розвиток світської сфери став визначатися раціональністю, зав'язаною на можливостях людського розуму. Інакше парадигми цього періоду (нормативна, соціологічна, психологічна та ін.) можуть бути названі парадигмами юридичного раціоналізму;

3) парадигми постнаукового праворозуміння, існування яких припадає на добу постмодерну, коли відбувається криза раціональності і з'єднуються знання і віра, закономірності та випадковості, істина і цінність. Парадигми цього періоду (антропологічна, комунікативна, інтегративна, ціннісно-нормативна та ін.) можуть бути названі парадигмами праворозуміння постмодерну.

У цілому ж, на основі представлених підходів до правової реальності, а також з урахуванням принципових змін в праві і державі доби постмодерну, можна запропонувати таке визначення поняття права, яке відображає одну з можливих парадигм праворозуміння — ціннісно-нормативну, що виражає імунну властивість права і його націленість на ефективність і надійність функціонування. Право — це історично сформована, морально обґрунтована і релігійно вивірена, легалізована ціннісно-нормативна система, розрахована на загальне визнання (легітиміацію) і відповідну поведінку людей, організацій, соціальних спільнот, в якій використовуються процедури, формалізовані рішення і державний примус для попередження та вирішення конфліктів, збереження соціальної цілісності.

Специфіка пропонованого праворозуміння виражена, перш за все, в уяв-

ленні про право як ціннісно-нормативну систему, що підкреслює не тільки нормативний, а й ціннісний сенс всього механізму дії права. З цих позицій право є вираженням надійності і націлене на закріплення, ранжування, перерозподіл та охорону існуючих цінностей, а також інформування про цінності, які таким чином стають цінностями права. Одночасно в самому праві складаються різноманітні специфічні цінності (правові цінності), що несуть у собі цивілізаційні та культурні відкладення, пов'язані з розумінням свободи, справедливості, порядку, збереження себе, близьких і всієї соціальної цілісності.

В ціннісно-нормативному праворозумінні виражена імунна властивість права і його трансляція через століття і покоління за допомогою правового менталітету, правових традицій, правових інститутів, що дає можливість простежити історичну зумовленість права, його моральну обґрунтованість і його відповідність традиційним релігійним підставам.

Важливо підкреслити, що ціннісно-нормативна система права розрахована на її визнання народом, тобто легітиміацію, яка забезпечує цій системі надійність, дієвість і ефективність. Безсумнівно, легітимність — це лише важлива передумова того, щоб правовий механізм функціонував, оскільки навряд чи можна вирішити завдання правового впливу не використовуючи такі правові інструменти як стійкі процедури, формалізовані рішення і засоби державного примусу.

Нарешті, центральними ідеями ціннісно-нормативного праворозуміння виступають, по-перше, конфліктне призначення права і, по-друге, необхідність збереження існуючої соціальної цілісності. Імунна характеристика права та її вираження у професії юриста пов'язується з можливостями поперед-

жати виникнення конфліктних ситуацій, а при виникненні конфліктів, здійснення оптимального їх вирішення. Точно також надійність права як відображення його імунної властивості з моменту його становлення аж до нинішніх часів, пов'язано із забезпеченням цілісності людського існування від роду і племені в стародавньому суспільстві, до сім'ї і держави в сучасному житті.

Використання в сучасному праві ціннісно-нормативного типу легітимації, дозволяє долати, що посилюється, розрив між соціальною ситуацією і правовою нормою. Саме імунна характеристика права пов'язана з ціннісною легітимацією правової системи. При цьому потрібно підкреслити, що право завжди виступає як ціннісно-нормативна система. Інша справа, в яких обсягах і за якими напрямками ця ціннісна складова використовується для вирішення конкретних завдань забезпечення механізму дії права.

Імунна властивість права зумовлює його особливості як особливої нормативної сфери належного, зумовлює єдність цієї нормативності з цінностями права і правовими цінностями. У цьому зв'язку використання поняття легітимність в ставленні до права як підпорядкування йому всіх можливих зацікавлених осіб виступає також як вираз імунної характеристики права, яка суть надійності соціального буття.

Слід сказати, що імунна властивість права підривається інфляцією права, яка, зокрема, виражається у невідповідності кількості правових нормативів соціальним потребам людини і суспільства.

В Україні особливо зрима ця інфляція в сфері законотворчості, де кількість законодавчих актів починає переходити всі розумні межі. Прагнення до все більшої кількості законів не призводить до підвищення їх ефективності, а навпаки, робить їх в очах населення все більш

приниженими, такими, що втрачають ореол відомої висоти і надзначущості. Інфляція права проявляється у вигляді невідповідності положень та нормативів чинного законодавства нормам Конституції, винесення державно-владних рішень, розбіжних з вимогами верховенства права і верховенства закону, нездійснення винесених судових рішень тощо. В цілому інфляція в правовій сфері може бути свідченням нездатності існуючої державної влади відповідати принципам і вимогам правової держави. Інфляція права призводить до підміни механізму дії права іншими формами і засобами соціального та асоціального регулювання, і, таким шляхом, призводить до підриву імунних можливостей права.

Імунний характер права помітно позначається на використанні різноманітних правових засобів. Зокрема, стосовно до використовуваних правових санкцій вони можуть бути розділені на «автоматичні» і «неавтоматичні», при цьому перші застосовуються без виникнення спеціальних юридичних фактів. Найбільш широке поширення «автоматичні санкції» отримали в міжнародному праві. Зауважимо, що як особливий вид правових санкцій «автоматичні санкції» зумовлені юридичними фактами у вигляді протиправної або заслуженої поведінки адресата, негайного їх здійснення і незмінного правового статусу адресата [9, с. 18-19].

Висновки. На нашу думку, правове життя повинне координуватися не тільки за допомогою науково обгрунтованої, стратегічно і тактично вивіреної правової політики, але спиратися також на використання імунних властивостей права і різних засобів апологізації права.

Апологізація права за доби постмодерну повинна здійснюватися з урахуванням кризи тих фундаментальних харак-

теристик права, якими воно володіло в епоху модерну, а саме: об'єктивізму, раціональності, фундаменталізму, стабільності та одномірності. Тому так важливо виявити ті позитивні риси, які склали основу існування права епохи постмодерну. Можна погодитися з думкою І.Л. Честнова, що такими мають стати, по-перше, визнання для права мінливого змісту, тобто опора не так на статистику, а на динаміку права при збереженні його нормативності; по-друге, з'єднання в праві об'єктивності, котра виражає його нормативність, і активності суб'єкта; по-третє, поєднання в праві протилежних елементів (належ-

ного і суцього, матеріального і ідеального, загального і особливого тощо), що забезпечить діалоговий характер права [10, с. 29].

У наш час право неминуче модифікується в ціннісно-нормативну систему з ієрархізованою системою цінностей у правовій сфері з уявленнями про можливість розбіжностей між такими визначальними цінностями як свобода, справедливість і порядок, і в цьому зв'язку, з ситуативною перевагою кожної з цих цінностей правового буття, що відображає імунну функцію сучасного права і досягнення ним дієвості, ефективності та надійності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Луман Н. Социальные системы. Очерк общей теории. — СПб., 2007. — С. 489-492.
2. Ручная книга закопов, или Шестикнижие, или о закопах судебных, обрядах вольности и возвращения имущества, М.: Ч. І., С. 162.
3. Шугуров М.В. Правовая субъектность и инверсии современной культуры / М.В. Шугуров // Общественные науки и современность. — 2005. — № 1. — С. 80.
4. Муравский В.А. Актуальное право: происхождение, сущность, источники, соотношение с законом: монография / В.А. Муравский. — Екатеринбург: Изд-во Гуманит. ун-та, 2004. — 444 с.
5. Философия права / Под ред. О.Г. Данильяна. — М.: Эксмо, 2006. — С. 232-233.
6. Алексеев С.С. Право: азбука — теория — философия: опыт комплексного исследования / С.С. Алексеев. М.: Статут, 1999. 712 с.
7. Новейший философский словарь: 3 изд., испр. М.: Книжный Дом, 2003. С. 787.
8. Оборотов Ю.Н. Правопонимание как аксиоматическое начало (постулат) права / Ю. Н. Оборотов // Право Украины. — 2001. — № 1. — С. 107-114.
9. Васильев П.В. Автоматические санкции в российском праве (теория, практика, техника): автореферат дис. канд.юр.наук специальность 12.00.01. — Н. Новгород, 2014. — 35 с.
10. Честнов И.Л. Теоретико-методологические основания взаимоотношения общества и права / И.Л. Честнов // Право и общество: от конфликта к консенсусу / Под общ. ред. В.П. Сальникова, Р.А. Ромапова. СПб., 2004. С. 29.

Оборотов Ю.Н.

Надежность права как отражение его иммунного свойства.

Аннотация. В статье рассматриваются общетеоретические аспекты развития права как иммунной системы. Доказывается, что в эпоху постмодерна в центр правовой жизни общества выходит субъект права, что вызывает необходимость пересмотра устоявшихся теоретических конструкций. Особое значение приобретают постулаты права как определенные аксиоматические начала, в которых находят свое отражение характеристики современного права: постулаты правопонимания, правового дуализма, правового плюрализма, правовой целостности, правовой обеспеченности и правовой принадлежности. Доказывается, что иммунное свойство права обуславливает его особенности как особой нормативной сферы должного, предопределяет единство этой нормативности с ценностями права и правовыми ценностями.

Ключевые слова: современное право, иммунное свойство права, постулаты права, надежность права.

Oborotov Yu.M.

Reliability of Law as a Reflection of its Immune Features.

Summary. The article deals with general theoretical aspects of law as the immune system. It is proved that in the era of postmodernism legal life becomes to be centered on the personality, which determines the necessity of revision of established theoretical constructs. Particular importance is attached to postulates of law as to certain axiomatic principles, in which are reflected the characteristics of modern law: the postulates of legal thinking, legal dualism, legal pluralism, legal integrity, legal insurance and legal identity. It is proved that the immune features of law makes it special features as a proper normative scope, causes the unity of the normative values of law and legal values.

Keywords: modern law, immune features of law, postulates of law, reliability of law.

